

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

2. ΠΕΝΤΑΤΕΥΧΟΣ

1η ομάδα βιβλίων του Χριστιανικού Κανόνα είναι τα **ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ**
Τα 5 (πέντε) πρώτα ονομάζονται **Πεντάτευχος** στον Χριστιανικό Κανόνα
και **Νόμος (εβρ. Τορά)** στον Ιουδαϊκό Κανόνα:

Χριστιανικός Κανόνας

1η ομάδα

Ιστορικά Βιβλία: **Πεντάτευχος**

(Γένεσις, Έξοδος, Λευϊτικό, Αριθμοί, Δευτερονόμιο)

και υπόλοιπα **Ιστορικά Βιβλία**

(Ι.Ναυή, Κριταί, Ρούθ, Βασιλειών Α΄, Β΄, Γ΄ & Δ΄
Παραλειπομένων Α΄ και Β΄, Έσδρας Α΄, Έσδρας,
Νεεμίας, Εσθήρ, Ιουδίθ, Τωβίτ,
Μακκαβαίων Α΄, Β΄, Γ΄)

Εδώ τα βιβλία:

α. κατατάσσονται κατά χρονολογική σειρά

β. εκθέτουν την ιστορία της Θείας Αποκαλύψεως

γ. περιγράφουν τα γεγονότα ξεκινώντας

από τη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου

καί φτάνουν μέχρι τους τελευταίους προχριστιανικούς αιώνες.

Ιουδαϊκός Κανόνας

1η ομάδα

Νόμος (Εβρ. Τορά)

Γένεσις, Έξοδος Λευϊτικό
Αριθμοί, Δευτερονόμιο)

άλλες ονομασίες:

Βιβλίο του Νόμου,

Νόμος του Μωϋσεως

Βιβλίο του Μωϋσέως

Τα πέντε πρώτα βιβλία της Αγίας Γραφής συνιστούν ενιαίο έργο που από τους Ιουδαίους ονομάζεται “Νόμος”. Για πρακτικούς λόγους τό έργο χωρίστηκε πιθανότατα τον 4ο αι. π.Χ. σε πέντε σχεδόν ισομεγέθη βιβλία καί έτσι προέκυψε η ελληνική ονομασία “Πεντάτευχος”.

Νόμος: το περιεχόμενό του δεν έχει αποκλειστικά νομικές διατάξεις, αλλά συνιστά τον κανόνα της πίστης και της ζωής του λαού του Θεού, όπως αυτός διαμορφώθηκε μέσα από τήν ιστορία του. Περιέχει μια αφήγηση σε πολλά επίπεδα, η οποία αρχίζει από την δημιουργία του κόσμου από τον Θεό, αναφέρεται στην πρωτο-ιστορία και την προϊστορία της ανθρωπότητας και συνεχίζει με την ιστορία των Πατριαρχών του Ισραήλ (19ος -18ος αι. π.Χ.). Το μεγαλύτερο μέρος του είναι αφιερωμένο στην προσωπικότητα του Μωϋσή και του έργου του, καθώς και στην εξιστόρηση των περιπετειών του λαού του Θεού κατά τή μακρόχρονη πορεία του από τη δουλεία της Αιγύπτου προς την ελευθερία της Γής της Επαγγελίας (13ος αι. π.Χ.). Μέσα σ' αυτή την αφήγηση θα συναντήσουμε πλήθος νομικών διατάξεων που αφορούν όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων του ανθρώπου, αλλά καί ποιητικά κείμενα, καί γενεαλογικούς καταλόγους.

Ο Νόμος ή Πεντάτευχος, αν και ξεκινάει με τη δημιουργία του κόσμου και τελειώνει με το θάνατο του Μωϋσή, ωστόσο ο πραγματικός πρωταγωνιστής είναι ο ίδιος ο Θεός. Δεν είναι απλώς ο δημιουργός του σύμπαντος, αλλά και ο συντηρητής του, ο Οποίος καλεί τον άνθρωπο σε συνεργασία μαζί του. Ο Θεός εκλέγει ορισμένα πρόσωπα, με όχι πάντοτε ευνόητα για την ανθρώπινη λογική κριτήρια για να δημιουργήσει έναν λαό, με τον οποίο συνάπτει συνθήκη (διαθήκη). Αυτή η διαθήκη έχει όρους οι οποίοι έχουν καθορισθεί με σαφήνεια προκειμένου ο λαός αυτός να αποτελέσει τον φορέα της ευλογίας του σε όλους τους λαούς της γης με σκοπό την τελική λύτρωση και σωτηρία όλων των ανθρώπων.

Σε τι διαφέρει ο Μωσαϊκός Νόμος από τους Νομικούς Κώδικες των γειτονικών λαών; Ο Μωσαϊκός Νόμος είναι περιεκτικότερος όλων. Καθοδηγεί τους ανθρώπους ώστε να ζήσουν ως λαός του Θεού σύμφωνα με το θέλημά Του (στην προσωπική τους ζωή και ως μέλη της κοινότητας. Ο ίδιος ο Θεός καθίσταται βασιλιάς του Ισραήλ, ο οποίος κυβερνά το λαό του και ο νόμος του καλύπτει όλους τους τομείς της ζωής. Η διάκριση των νόμων σε φυσικούς και θείους, σε κανόνες που ρυθμίζουν την θρησκευτική ζωή, την υγεία, τα ήθη και τά έθιμα και γενικότερα κανόνες καθημερινής συμπεριφοράς δεν υπάρχει στην Πεντάτευχο. Ο νόμος του Θεού ρυθμίζει όλες τις σχέσεις του ανθρώπου, με τον Θεό, τους ανθρώπους (οικογένεια – κοινότητα) και τή φύση (το περιβάλλον, τα ζώα, τη γή).

Η ηθική αξία του Νόμου αυτού είναι αιώνια και ο ίδιος ο Ιησούς Χριστός τήν υπογραμμίζει με δύο μόνον εντολές (Ματθ. 22,37-39):

α. “Να αγαπάς τον Κύριο τον Θεό σου με όλη την καρδιά σου και με όλη την ψυχή σου και μέ όλον το νού σου” (Δευτ. 6,5) και

β. “Να αγαπάς τον συνάνθρωπό σου όπως τον εαυτό σου” (Λευιτ. 19,18)

Αναζητώντας τον συγγραφέα της Πεντατεύχου:

Μέχρι τα μέσα του 18ου αι. μ.Χ. επικρατούσε η άποψη ότι συγγραφέας της Πεντατεύχου είναι ο Μωσής.

Όμως διαπιστώθηκε ότι το βιβλικό κείμενο και η σύνθεση της Πεντατεύχου έχει πραγματοποιηθεί όχι από έναν συγγραφέα αλλά από έναν αριθμό συγγραφέων και είναι προϊόν μακραίωνης σύνθεσης. Σ' αυτή τη διαπίστωση οδηγήθηκαν από ορισμένα φιλολογικά στοιχεία που υπάρχουν μέσα στο βιβλικό κείμενο:

1. Διπλές ή τριπλές διηγήσεις
2. Διαφορετική ορολογία
3. Πολλές αντιφάσεις
4. Σταθερά χαρακτηριστικά σε κάθε γραπτό κείμενο
5. Αφηγηματική ροή
6. Ιστορικές αναφορές
7. Γλωσσική κατηγοριοποίηση
8. Συσχετισμός μεταξύ των πηγών
9. Αναφορές σε άλλα βιβλικά κείμενα
10. Σημεία εκδοτικών επεμβάσεων

Επίσης διαπιστώθηκε ότι πριν την τελική σύνθεση του κειμένου προϋπήρξαν και άλλα χαρακτηριστικά στοιχεία, όπως επαναλήψεις, συμβιβαστικές φράσεις, σχήματα πλαισίωσης και κείμενα που αποδίδονταν σε κάποιο συντάκτη και δημιουργούσαν έτσι διάφορες διαστρωματώσεις με αντίστοιχες ιστορικές αναφορές. Με αυτό τον τρόπο βρήκαν ότι υπήρχαν 4 στρώματα γραφής και σύνθεσης από διαφορετικούς ανθρώπους (συγγραφείς ή συντάκτες). Αυτά τα στρώματα τα ονόμασαν “Πηγές” και είναι οι ακόλουθες:

ΠΗΓΕΣ

J: Γιαχβιστής (από το Jahve το όνομα του Θεού) Ονομάζει τον Θεό Γιαχβέ και αναφέρεται στη δημιουργία ως το θάνατο του Μωυσή. Οι ιστορικές αναφορές του αφορούν στο Νότιο Βασίλειο ή Βασίλειο του Ιούδα (2 φυλές Ιούδα και Βενιαμίν) περίπου τό 850 π.Χ. και στην υπεροχή της Χεβρώνας και της φυλής του Ιούδα.

E: Ελωχιμιστής (από το Elohim το όνομα του Θεού) Ονομάζει τον Θεό Ελωχίμ και αναφέρεται στην ιστορία του Αβραάμ. Οι ιστορικές αναφορές του αφορούν στο Βόρειο Βασίλειο ή Βασίλειο του Ισραήλ (10 φυλές) περίπου τό 750 π.Χ. και τονίζει τη σημασία της Βαιθήλ και την εμφάνιση του Εφραΐμ ως πραγματικού κληρονόμου των Επαγγελιών.

P: Ιερατικός Κώδικας (από τό Priest- ιερέας) χρονολογείται περίπου 600- 500 π.Χ. και είναι μεταιχμαλωσιακός όμως συνδέεται και μέ γεγονότα της εποχής του βασιλιά του Ιούδα Εζεκία (725 π.Χ.)

D: Δευτερονομιστής (από το Δευτερονόμιο D) χρονολογείται περίπου 639-609 π.Χ. την περίοδο της βασιλείας του βασιλιά Ιωσία και έχει σ' αυτόν μιά ξεχωριστή θέση βιβλίο του Νόμου.

Δημιουργία διαφόρων θεωριών για τη σύνθεση της Πεντατεύχου

1. Θεωρία των Πηγών:

Η επικρατούσα μέχρι τα μέσα του 18ου αι. μ.Χ. ότι ο Μωϋσής είναι ο συγγραφέας της Πεντατεύχου.

2. Θεωρία ή Υπόθεση περί των παρεμβολών:

Κατά την θεωρία αυτή η Πεντάτευχος δεν έχει συγγραφεί αποκλειστικά από τον Μωυσή, αλλά στον πρωταρχικό πυρήνα έχουμε παρεμβολές μεταγενέστερων συντακτών. Με την άποψη αυτή συντάχτηκαν οι: Hugo Caro, Andreas Bodenstein, Hobbes, Spinoza, Richard Simon.

3. Θεωρία περί δυο πηγών – η υπόθεση περί γραπτών μνημείων:

Ο Jean Astruc, ο οποίος θεωρείται ο εισηγητής της θεωρίας περί δύο πηγών, υποστήριξε ότι ο Μωυσής συνέταξε το βιβλίο της Γενέσεως βασιζόμενος σε δύο κύριες πηγές, τον Γιαχβιστή (J) και τον Ελωχιμιστή (E) και στην εναλλαγή των θεϊκών ονομάτων στο κείμενο (Γιαχβέ και Ελωχίμ)

4. Θεωρία περί αποσπασμάτων:

Οι υποστηρικτές αυτής της Θεωρίας, ο Alexander Geddes και ο De Wette διατύπωσαν ότι η Πεντάτευχος αποτελείτο αρχικά από πολυάριθμα αποσπάσματα που ενώθηκαν από έναν συντάκτη χωρίς πιθανότατα τη συμμετοχή του Μωϋσή. Το αρχικό κείμενο ήταν μόνον τα βιβλία της Γενέσεως και της Εξόδου και σταδιακά προστέθηκαν τα υπόλοιπα τμήματα ή τεμάχια της Πεντατεύχου.

5. Θεωρία περί αποσπασμάτων:

Οι υποστηρικτές αυτής της θεωρίας με κύριο εκφραστή της τον H. Ewald, πίστευαν πώς υπήρχε μία βασική πηγή του όλου βιβλίου και στη συνέχεια προστέθηκαν συμπληρώματα. Αυτή η πηγή συγκροτήθηκε κατά την περίοδο μετά τον Μωϋσή και είχε ελωχμιστικό χαρακτήρα αλλά τα συμπληρώματα είχαν γιαχβιστικά χαρακτηριστικά.

6. Θεωρία περί τεσσάρων πηγών – νεότερη υπόθεση περί γραπτών μνημείων:

Κύριοι εκφραστές αυτής της θεωρίας υπήρξαν οι: Ilgen, Graf, Kuenen, Wellhausen & Hupfeld. Θεωρούν ότι η Πεντάτευχος είναι αποτέλεσμα ενώσεως αρχικώς ανεξάρτητων και εκτεταμένων αφηγηματικών πηγών. Αναγνωρίζουν ότι υπάρχουν 4 (τέσσερις) πηγές στο βιβλίο της Γενέσεως: P, E, J και D. Η παλαιότερη ιστορική και βασική πηγή είναι ο J και τοποθετείται χρονολογικά στον 9ο αι. π.Χ.

Σύμφωνα με την τελευταία θεωρία και τον Wellhausen οι πηγές J & E ενώθηκαν τον 7ο αι. π.Χ. από έναν συντάκτη, τον Redactor 1 (R^1) που πλέον βγαίνει το κείμενο του συντάκτη R^{JE} . Ένας άλλος συντάκτης (R^2) αργότερα πρόσθεσε σ' αυτό το κείμενο και την πηγή D και πλέον βγαίνει το κείμενο του συντάκτη R^{JED}

Στη συνέχεια μια ανεξάρτητη ιερατική αφήγηση που ονομάζεται πηγή Q που είναι ουσιαστικά ο Ιερατικός Κώδικας (P) εντάχθηκε στο προηγούμενο κείμενο και διαμορφώθηκε πλέον το κείμενο του συντάκτη R^{JEDP} και τελικά διαμόρφωσαν την Πεντάτευχο.

ΔΗΛΑΔΗ

7ος αι. π.Χ. ο συντάκτης R^1 ένωσε τις πηγές $J + E = R^{JE}$.

Μετά ο συντάκτης R^2 ένωσε το κείμενο που είχε βρεί με την τρίτη πηγή $R^{JE} + D = R^{JED}$

και αργότερα ενώθηκε το κείμενο που είχε διαμορφωθεί με την τέταρτη πηγή $R^{JED} + P = R^{JEDP}$

Κι έτσι προήλθε, κατά την άποψη του Wellhausen, το κείμενο της Πεντατεύχου.

ΓΕΝΕΣΙΣ

Το πρώτο βιβλίο της Π.Δ. φέρει στην ελληνική μετάφραση των Εβδομήκοντα (Ο') τον τίτλο "Γένεσις" (= απαρχή, δημιουργία), ενώ στην Ιουδαϊκή (Εβραϊκή) Βίβλο το βιβλίο παίρνει την ονομασία του από τις πρώτες λέξεις του κειμένου του "Μπερεσίθ" = Στην αρχή.

Κεφάλαια: 50. Χωρίζονται σε 2 μέρη: Τό πρώτο μέρος (κκ. 1-11) ονομάζεται **Πρωτοϊστορία** και αφηγείται από τη δημιουργία του κόσμου έως και τον Πύργο της Βαβέλ. Τό δεύτερο μέρος (κκ. 12-50) ονομάζεται "**Ιστορία των Πατριαρχών**" και αφηγείται την ιστορία της δημιουργίας του λαού του Ισραήλ και των Πατριαρχών (Αβραάμ, Ισαάκ, Ιακώβ και Ιωσήφ). Τονίζει ιδιαίτερος ότι Κόσμος και Ισραήλ οφείλουν την ύπαρξή τους στο Θεό, ότι δηλαδή είναι έργα του ιδίου Δημιουργού.

Αναλυτικά:

A': ΓΕΝΕΣΙΣ κκ. 1-11: ΠΡΩΤΟΪΣΤΟΡΙΑ

Η Δημιουργία του Κόσμου και του Ανθρώπου: "Εξη ημέρες δημιουργίας:

Τό Γεν. 1,2 αναφέρεται στή γῆ μέ τίς φράσεις: «άόρατος», «άκατασκευάστος», «σκότος», «ἄβυσσος» καί «ὔδωρ» (σχετίζεται μέ τόν κατακλυσμό), δηλώνοντας ἔτσι μέσω αὐτῶν τῶν πέντε ἀρνητικῶν στοιχείων, τή δημιουργία ἀπό τό "μηδέν" γιά νά προχωρήσει στή συνέχεια στή δημιουργία τοῦ κόσμου.

1^η ἐποίησεν ὁ Θεός - καί εἶπεν ὁ Θεός γενηθήτω τό φῶς - καί ἐγένετο καί εἶδεν ὁ Θεός καί διεχώρισεν ὁ Θεός - καί ἐκάλεσεν - καί ἐγένετο δημιουργημα: φῶς δηλ. χρόνος, διαχωρισμός φωτός (ἡμέρας) καί σκότους (νύκτας)

Απόψεις περί δημιουργίας τοῦ 24ώρου λόγω τῆς χρονικῆς προϋπαρξῆς τοῦ σκότους καί τῆς κατοπινῆς δημιουργίας τοῦ φωτός. Ἐτσι κατά σχῆμα λόγου δημιουργήθηκε τό ἐπί γῆς 24ωρο χρονικό διάστημα, τό ὁποῖο ἀρχίζει τήν ἑσπέρα μέ τή δύση τοῦ ἡλίου καί τελειώνει τήν ἐπόμενη μέρα μέ τή δύση τοῦ ἡλίου. Νύκτα (ἀπό δύση ἕως ἀνατολή ἡλίου) καί Ἡμέρα (ἀπό ἀνατολή ἕως δύση ἡλίου).

- 2^η Καί εἶπεν ὁ Θεός γενηθήτω στερέωμα - καί ἐγένετο
καί ἐποίησεν ὁ Θεός καί διεχώρισεν ὁ Θεός -
καί ἐκάλεσεν ὁ Θεός - καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν - καί ἐγένετο
δημιούργημα: στερέωμα , δηλαδή χῶρος
- 3^η Καί εἶπεν ὁ Θεός συναχθήτω τό ὕδωρ - καί ἐγένετο οὕτως
καί ἐκάλεσεν ὁ Θεός - καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν
δημιούργημα: γῆ (ξηρᾶς και θάλασσας)
Καί εἶπεν ὁ Θεός βλαστησάτω ἡ γῆ - καί ἐγένετο οὕτως
καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν - καί ἐγένετο
δημιούργημα: φυτά (χλωρίδα)
- 4^η Καί εἶπεν ὁ Θεός γενηθήτωσαν οἱ φωστῆρες -καί ἐγένετο οὕτως
καί ἐποίησεν ὁ Θεός - καί ἔθετο ὁ Θεός -
καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν - καί ἐγένετο
δημιούργημα: φωστῆρες (ἄστρα, ἥλιος , σελήνη)
- 5^η Καί εἶπεν ὁ Θεός ἐξαγαγέτω τά ὕδατα - καί ἐγένετο οὕτως
καί ἐποίησεν ὁ Θεός καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν -
καί ηὐλόγησεν ὁ Θεός αὐξάνεσθε καί πληθύνεσθε καί πληρώσατε
καί ἐγένετο
δημιούργημα: κάτοικοι χώρου, δηλ. κῆτη (ζωντανοί ὀργανισμοί
θάλασσας) καί ἕρπετά ὑδάτων καί πτηνά οὐρανοῦ
- 1^η εὐλογία γιά αὐξηση καί πολλαπλασιασμό, ὄχι ἐντολή

6^η Καί εἶπεν ὁ Θεός ἐξαγαγέτω ἡ γῆ - καί ἐγένετο οὕτως

καί ἐποίησεν ὁ Θεός καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλά -

δημιούργημα: ἄγρια καί ἡμερα ζῶα, θηλαστικά (δηλαδή κάτοικοι γῆς)
-όλοκλήρωση ζωῆς

Καί εἶπεν ὁ Θεός ποιήσωμεν ἄνθρωπον -καί ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον
καί ηὐλόγησεν ὁ Θεός αὐξάνεσθε καί πληθύνεσθε καί πληρώσατε τήν
γῆν καί κατακυριεύσατε αὐτῆς καί ἄρχετε

καί εἶπεν ὁ Θεός καί ἐγένετο οὕτως

καί εἶδεν ὁ Θεός τά πάντα, ὅσα ἐποίησεν καί ἰδοῦ ὅτι καλά λίαν. καί ἐγένετο

δημιούργημα: ἄνθρωπος (ὡς γένος) κορωνίδα τῆς δημιουργίας

2^η εὐλογία καί ἐντολή γιά αὐξηση καί πολλαπλασιασμό καί κυριαρχία

Τήν 7^η ἡμέρα ὁ Θεός ξεκουράζεται, ἐπισημαίνοντας ταυτόχρονα τόν σκοπό τῆς ἐργασίας καί τῆς ἀνάπαυσης, καί τόν ἀπώτερο σκοπό πού ὀδεύουν ὅλες οἱ ἡμέρες, δηλαδή πρὸς τήν τελείωση τοῦ ἀνθρώπου. Χρησιμοποιεῖ τά τρία ῥήματα «καί κατεύπαυσεν», «καί ηὐλόγησεν», «καί ἡγίασεν» μέ ὑποκείμενο καί πάλι τόν Θεό.

Γεν. 1,1 - 5,27 : Αδάμ - Εύα

παιδιά: Κάιν

Αβελ

Σήθ -> απόγονοι: Ενώσ -> Καιναν -> Μαλελεηλ -> Ιαφεδ -> Ενώχ

-> Μαθουσάλα -> Λάμεχ 1η σύζ. Αδά

2η σύζ. Σελλά & κόρη της Νοεμά

Αδάμ (MK) = άνθρωπος (O'). Απόψεις προέλευσης τής λέξης:

==> α) από τό ρ. αδάμ= είμαι κόκκινος, κοκκινίζω, είμαι

βαμμένος κόκκινος, τόν κόκκινο άνθρωπο, τόν ερυθρόδερμο, αυτό πού έχει τό χρώμα τής πυρράς, β) από τή λ. αδαμα = γῆ, κόκκινη γῆ, χῶμα κόκκινης γῆς, πατρίδα, χώρα τόν άνθρωπο πού έχει γίνει από γῆ, από χῶμα, τόν γηγενή. Θεωρεῖται ἡ πιό πιθανή λύση χωρίς νά υπάρχουν ὅμως σχετικές ἀποδείξεις, ἐκτός τής ἀναφορᾶς τοῦ κειμένου ὅτι "ὁ Θεός ἔλαβε χῶμα ἀπό τή γῆ καί ἔπλασε τόν ἄνθρωπο". Ἡ λέξη "Αδάμ" βρῖσκεται 565 φορές στήν Π.Δ. Ὡς κύριο ὄνομα τοῦ Ἀδάμ χρησιμοποιεῖται 11 φορές, καί οἱ υπόλοιπες 554 ἀναφορές ἔχουν διάφορες ἔννοιες, ὅπως: α) ἀνήρ, ἄνθρωπος, ἀνθρώπινος, γηγενής, ἕκαστος, θνητός, λαός, β) ὄνομα πόλεως τοῦ Ἰορδάνη, καί γ) ὄνομα ἐκβολῆς τοῦ ποταμοῦ Ἰακώβ.

Εύα (MK) = Ζωή (O') Τήν ὀνοματοδοτεῖ ὁ ἴδιος ὁ Ἀδάμ μετά τή δημιουργία τής ἀπό τήν πλευρά του ὡς δείγμα ἰσότητος. Τήν ὀνομάζει σύντροφο τής ζωῆς του. Τό ὄνομά τής προέρχεται ἀπό τό ρῆμα נָשָׂא "χαγιά" τό ὁποῖο σημαίνει "ζῶ". Στό Γεν. 2,3 χρησιμοποιοῦνται δύο ὄροι, נָשָׂא (ἰσ) = ἄνδρας καί יְשָׁרָה (ἰσά) = γυναίκα γιά νά δείξουν ὅτι Ἀδάμ καί Εύα εἶναι ἰσότιμοι. Τό ὄνομα τής Εύας δέν ἀναφέρεται πουθενά ἀλλοῦ μέσα στό κείμενο τής Παλαιᾶς Διαθήκης, παρὰ μόνον στό βιβλίον τοῦ Τωβίτ. Στό 8, 6(8) ὁ γιός τοῦ Τωβίτ, ὁ Τωβίας τήν ἀναφέρει στήν προσευχή του πρὸς τόν Θεό.

*** Από την αρχή της δημιουργίας του κόσμου και του ανθρώπου μέχρι πριν την πτώση δεν γίνεται καμία διάκριση άνδρος και γυναίκος. Η δημιουργία της Εύας είναι απόφαση και ενέργεια του Θεού και ιδιαίτερα στο Γεν. 1,26 φαίνεται ότι τίποτα δεν γίνεται σέ βάρος της, αφού αντιμετωπίζονται από τον Δημιουργό εξ αρχής μέ πνεύμα ουσιαστικής ισότητας. **Μετά την πτώση του Αδάμ και της Εύας εισέρχεται η αμαρτία= αστοχία**

Γενέσεως 1,26- 31 & 2,4-7: Αρχέγονη ιστορία μέ δύο παράλληλες ανθρωπο-λογικές αφηγήσεις του Ίερατικού Κώδικα (P)

Σύμφωνα μέ τίς δύο ανθρωπολογικές αφηγήσεις γιά τή δημιουργία του ανθρώπου διαπιστώνονται ότi ó άνθρωπος:

- α) Άνδρας και γυναίκα όφείλουν τήν ύπαρξή τους στόν Θεό,
- β) ó άνθρωπος στήν αρχή κατανοείται ως άνθρωπος μέ δύο γένη: άνδρας και γυναίκα. Μέ τή δημιουργία τής γυναίκας, όλοκληρώνεται ή δημιουργία του ανθρώπου και μόνον τότε χαρακτηρίζεται ως δημιούργημα καλό (τωβ),
- γ) στήν αρχή ó άνθρωπος είναι χορτοφάγος,
- δ) έφοδιάζεται μέ τήν έξουσία και τήν έντολή τής κυριαρχίας στά ζώα και τά λοιπά δημιουργήματα,
- ε) εύλογείται από τό Θεό γιά αύξηση και πολλαπλασιασμό του,
- στ) είναι τό μόνο δημιούργημα πού δημιουργείται κατ' εικόναν ήμετέρα (αναφέρεται στην πνευματική και άθάνατη φύση του διφυούς ανθρώπου και είναι ιδιάζον γνώρισμα μόνον για τόν άνθρωπο, αποκλειστικό και θεϊό προνόμιο τό κατ'είκόνα Θεού πού τόν διαφοροποιεί από τά ζώα και τά άλλα δημιουργήματα, είναι άτομικό, πνευματικό συστατικό του ανθρώπου στην ψυχή) και καθ' όμοίωση του Θεού [αναφέρεται στον προορισμό του κατ'είκόνα Θεού δημιουργηθέντος ανθρώπου, άφορά τήν ανάπτυξη και τήν τελείωση του υπάρχοντος κατ' εικόνα Θεού στον άνθρωπο, είναι ó τελικός σκοπός του ανθρώπου, ó θεϊός προορισμός νά πλησιάσει όσο είναι δυνατόν πιο κοντά τό πρότυπό του, δηλαδή τόν Θεό, τήν εικόνα του Θεού]
- ζ) και υπόκειται σέ συγκεκριμένους περιορισμούς.

Περιορισμοί του Ἀδάμ και της Εύας ἐντός τοῦ Παραδείσου (δεν ἔχουν ἀκόμη παιδιά, μαζί τους εἶναι ο ὄφις (ο ἐκπτωτος ἄγγελος, ο διάβολος):

α) σέ συγκεκριμένο χῶρο: τόν Παράδεισο

β) μέ συγκεκριμένο ἔργο: ἐργασία καί φύλαξη τοῦ Παραδείσου

γ) μέ συγκεκριμένη ἀνεπάρκεια γιά τόν πολλαπλασιασμό του: ἀπαραίτητη ἡ συνεύρεσή του μέ τήν γυναίκα προκειμένου νά αὐξηθεῖ.

δ) σέ συγκεκριμένη νομοθεσία: αὐτή τοῦ Θεοῦ. Δέν μπορεῖ νά κάνει ὅ,τι θέλει, ἀλλά νά ἐπιτελεῖ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ.

ε) σέ συγκεκριμένη τιμωρία: τήν ποινή τοῦ θανάτου (βιολογικοῦ, ἠθικοῦ καί πνευματικοῦ).

Γενέσεως 3,15: Ἡ πτώση ἀνθρώπου ὁμως συνδέθηκε ἀμέσως μέ το Πρωτευαγγέλιο: τήν πρώτη χαρμόσυνη εἶδηση μετά τήν πτώση, τήν ἀναγγελία γιά τον ἐρχομό του Μεσσία με σκοπό να σώσει τήν ἀνθρωπότητα.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἐξωση του Ἀδάμ και της Εύας ἀπό τον Παράδεισο. Τοποθετοῦνται ἀπέναντι γιά να νοσταλοῦν τι ακριβῶς ἔχασαν, ἐνώ ο ὄφις παρέμεινε στον Παράδεισο.

Συνέπειες τῆς πτώσης τῶν Πρωτοπλαστῶν:

- α) ἀμαύρωση τοῦ κατ' εἰκόνα καί τοῦ καθ' ὁμοίωση,
- β) εἴσοδος τοῦ βιολογικοῦ θανάτου τοῦ ἀνθρώπου γιατί εἶναι πλέον θνητός,
- γ) εἴσοδος τοῦ ἠθικοῦ θανάτου τοῦ ἀνθρώπου, γιατί ἀπομακρύνθηκε ἀπό τό Θεό καί
- δ) εἴσοδος τοῦ πνευματικοῦ θανάτου, γιατί μετά τήν πτώση βρίσκεται σέ κατάσταση ἀμαρτίας
- ε) ἔγιναν φυτοφάγοι καί κρεοφάγοι
- στ) Τό ὄνομα τῆς Εὐας συνδέεται στενά μέ τήν πτώση τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καί θεωρεῖται τό πρῶτο θῦμα μέ ἄμεση συνέπεια τήν ὑποτίμηση τῆς θέσης τῆς γυναίκας, ἡ ὁποία περνᾷ στήν ἀφάνεια μέ τήν μή μνημόνευση τῶν ὀνομάτων σημαντικῶν γυναικῶν μέχρι τήν ἐποχή τῶν Πατριαρχῶν. Τό ὄνομα τῆς Σάρρας εἶναι τό πρῶτο πού ἀναφέρεται μετά τήν πτώση.

Γενέσεως 4,1-6,4: | Απόγονοι τοῦ Ἀδάμ καί τῆς Εὐας, ὁ Κάϊν καί ὁ Ἄβελ
| Δολοφονία τοῦ Ἄβελ ἀπό τόν Κάϊν, γέννηση τοῦ
| Σήθ καί ἡ γενεαλογία του. Ξεχωρίζουν οἱ προσωπι-
κότητες τοῦ Ἐνώχ, τοῦ Μαθουσάλα καί τοῦ Λάμεχ.

Γενέσεως 6,5-10,32: ο Κατακλυσμός του Νώε και η νέα αύξηση της ανθρωπότητας

Νώε : ὄνομα: "αὐτός θά μᾶς ἀναπαύσει ἀπό τά ἔργα μας καί ἀπό τούς κόπους τῶν χειρῶν μας καί ἀπό τή γῆ, πού καταράσθηκε Κύριος ὁ Θεός".

χαρακτήρας: δίκαιος, τέλειος, εὐαρέστησε τόν Θεό,

ἀσχολία: γεωργός, φύτευσε ἀμπελώνα

πατέρας του : ὁ Λάμεχ

παιδιά: 3 γιούς Σημ, Χάμ, Ιαφεθ (σέ ἡλικία 500 ἐτῶν) δέν ἀναφέρονται τά ὀνόματα τῶν συζύγων τοῦ Νώε καί τῶν γιῶν του

-- αὐξηση πληθυσμοῦ ==> αὐξηση κακίας καί ἁμαρτίας

-- ἐντολή τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν Νώε γιά τήν κατασκευή τῆς κιβωτοῦ

Γεν. 7,1 κ. εξ.: Κατακλυσμός (ὁ Νώε ἦταν 600 ἐτῶν). Διήρκησε περίπου

1 ἔτος καί ἡ Κιβωτός προσάραξε στό ὄρος Ἄραράτ.

Γεν. 8,1 κ. εξ. : Λήξη Κατακλυσμοῦ (ὁ Νώε ἦταν 601 ἐτῶν)

Ἀποστολή: κόρακα, περιστερᾶς (2 φορές).

Θεϊκή ὑπόσχεση γιά λήξη κατακλυσμοῦ μέσω τοῦ «σημεῖου» τοῦ οὐράνιου τόξου. Ἐδῶ ἔχουμε δύο ἀφηγήσεις μέ ἀσυμφωνίες. Δείχνουν ὅμως πῶς ὁ ἄνθρωπος παρασύρει τή κτίση στό κακό καί πῶς ὁ Θεός προνοεῖ γιά τό καλό τοῦ ἀνθρώπου καί τῶν ζώων.

Γεν. 9,1 κ. εξ. : Εὐλογία τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν Νώε καί τούς γιούς του

Γεν. 9,8-17 : Διαθήκη τοῦ Θεοῦ μέ τόν Νώε καί τό οὐράνιο τόξο ὡς "σημεῖο" αὐτῆς τῆς διαθήκης. Ὁλόκληρη ἡ ἱστορία τοῦ Νώε ἔχει ὡς θέμα τήν κακία τῶν ἀνθρώπων καί τή δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ. Τονίζεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί συνάπτει διαθήκη μέ τόν ἄνθρωπο, παρά τήν κακία τοῦ ἀνθρώπου!!! Στό ἔπος τοῦ Γκιλκαμές διακηρύσσεται ἡ διαμάχη καί ἡ αὐθαιρεσία τῶν θεῶν καί ἀπουσιάζει ἀπό αὐτό ὅποιαδήποτε ἠθική ἐκτίμηση.

Γεν. 9,18-29: Ὁ Νώε εὐλογεῖ τούς ἀπογόνους τοῦ Σήμ καί τοῦ Ιαφεθ καί

καταριέται τούς ἀπογόνους τοῦ Χαμ λόγω τοῦ προσηλαστικοῦ πῆρς μέθης τοῦ Νῶε. Ἐνάγκαστος

Γεν. 10: Γενεαλογία και απογονοι (υιοι) του Νωε:

α) απο τον Ιαφεθ προηλθαν τα εθνη που κατοικοῦσαν στα νησιά γύρω απο την Μεσόγειο Θάλασσα π.χ. Κίτιοι, Ρόδιοι

β) απο τον Χαμ προηλθαν αρκετοι γιοι εκ των οποίων

ο Χούς -> τον Νεβρώδ (γίγαντα, κυνηγό του Θεου,

εγκαταστάθηκε στη Βαβυλώνα, ίδρυσε το

Ασσυριακό Βασίλειο και την Νινευή),

και ο Χαναάν -> τον Σιδώνα και τον Χετταίον

και γ) απο τον Σήμ προηλθαν οι: Αρφαξαδ -> Καιναν ->

Σαλα-> Εβερ -> Φαλεκ -> Ραγαν ->

Σερουχ -> Ναχώρ -> Θάρα

Γεν. 11, 1-9 : Πύργος Βαβέλ (= Σύγχυσις) στη γη Σεννααρ

(Βαβυλώνα)

διάσπαση των εθνων σ' ολόκληρη τη γη

πολυγλωσσία, ελλειψη επικοινωνίας και

επικράτηση σύγχυσης

Γεν. 11, 10-32 : Απογονοι του Σήμ εως τον Θάρα

Απογονοι του Θάρα ==> 3 γιοι

1. Αβραμ + Σάρα -> Ισαάκ

2. Ναχωρ + Μελχα-> Ρεβέκκα και Λάβαν

3. Αρραν -> Μελχά, Ιεσχά και Λώτ

Μέσα από τις αφηγήσεις αυτών των ένδεκα πρώτων κεφαλαίων της Γενέσεως, πού χαρακτηρίζονται ως Πρωτοϊστορία, προβάλλει με τον πιο παραστατικό τρόπο ή πτωτική πορεία του ανθρώπου που χαρακτηρίζεται από μια αλυσιδωτή διάσπαση σχέσεων ως συνέπεια της διάσπασης των σχέσεων του με το Θεό. Κάθε φορά πού ο άνθρωπος επιχειρεί να εξισωθεί με το Θεό, είτε με την απόκτηση γνώσης (βρώση απαγορευμένου καρπού Γεν. 3,1), είτε με τη βιολογική βελτίωση του είδους του (γάμος υπερφυσικών όντων με θνητές γυναίκες Γεν. στ. 1) είτε με την τεχνολογική πρόοδο (οικοδομή πανύψηλου πύργου Γεν. 11,1 έξ.) βιώνει και μια νέα διάσπαση των σχέσεων του με τον συνάνθρωπο του. Καταστροφή των σχέσεων ανάμεσα στο ζευγάρι (Αδάμ -Εύα), ανάμεσα στα αδέρφια (Κάϊν -Άβελ), ανάμεσα στον πατέρα και στον γιό (Νῶε -Χάμ) και τέλος πλήρης διάσπαση της κοινωνίας (άδυναμία συνεννόησης). Τό εάν για τήν παράσταση της πτωτικής αυτής πορείας χρησιμοποιούνται εικόνες πού παρουσιάζουν όμοιότητες με κάποια μυθολογικά κείμενα (έπος του Γκιλγκαμές) καθόλου δε μειώνει τήν αλήθεια ότι ή διάσπαση των σχέσεων των ανθρώπων με τό Θεό οδηγεί στή διάσπαση των σχέσεων των ανθρώπων μεταξύ τους. Και φυσικά σε καμία περίπτωση ή χρήση τέτοιων εικόνων δε δικαιολογεί τό χαρακτηρισμό της Παλαιάς ως μυθολογία των Έβραίων. Η επίδραση των βιβλικών συγγραφέων από τόπνευματικό τους περιβάλλον, καθώς και ή χρήση εικόνων ποτέ δέν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά αυτές εντάσσονται μέσα στην αφήγηση για τήν εξυπηρέτηση των σκοπών της. Ο τρόπος με τον οποίο ταξινομούνται οι αφηγήσεις μέσα στην Αγία Γραφή μαρτυρεί τή σαφή πρόθεση των συντακτών της νά αφηγηθούν όχι μύθους αλλά ιστορία και μάλιστα μια ιστορία παγκόσμια που αρχίζει με τή δημιουργία του κόσμου και φτάνει μέχρι τά έσχατα. Μια ιστορία όμως που δέν αποσκοπεί στην καταγραφή των γεγονότων της ανθρώπινης κοινωνίας του παρελθόντος, αλλά στην περιγραφή των σχέσεων του Θεού με τον άνθρωπο. Και είναι αυτή ακριβώς ή πρόθεση που διαφοροποιεί τήν Παλαιά Διαθήκη από τις μυθολογίες όλων των άλλων λαών. Ένω, δηλαδή για τους γύρω λαούς ο Θεός λατρεύεται για κάτι που βεβαιώνεται από τό μύθο, στον Ίσραήλ ισχύει τό αντίθετο· ή ιστορία είναι σέ πρώτη γραμμή τό πεδίο όπου εμφανίζεται ή σωτήρια δύναμη του Θεού.

B. ΓΕΝΕΣΕΩΣ 11,10- 50, 1 ἔξ.: ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΠΟΧΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ 19ος-18ος αι. π.Χ.):

Ἡ ἱστορία τοῦ Θεοῦ μέ μιὰ ομάδα ἀνθρώπων ἀρχίζει μέ τήν κλήση ἑνός περιπλανώμενου βοσκοῦ, τοῦ Ἀβραάμ, τοῦ πρώτου ἀνθρώπου πού δέχεται νά ἀκολουθήσει ἀνεπιφύλακτα τό θέλημα τοῦ Θεοῦ και γι'αὐτό ὁ Θεός τόν ἀξιώνει νά γίνει γενάρχης ἑνός λαοῦ που θα εἶναι φορέας αὐτῆς τῆς ἐμπειρίας τῆς συνεργασίας τοῦ Θεοῦ με τόν ἄνθρωπο σέ ἱστορικό ἐπίπεδο. Ἀπό ἐδῶ ἀρχίζει ἡ ἱστορία τῶν Πατριαρχῶν Ἀβραάμ, Ἰσαάκ και Ἰακώβ και Ἰωσήφ [ἐδῶ ἐντοπίζουμε τήν τρίτη πηγῆ, τόν Ἐλωχιμιστή (E), ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖ τό "Ἐλωχίμ" ὡς θεῖο ὄνομα]. Ἡ ἱστορία συνεχίζεται μέ τή σωτηρία τοῦ λαοῦ πού προῆλθε ἀπό τόν Ἀβραάμ ἀπό τήν Αἴγυπτο πού ἀντιστοιχεῖ στή σωτηρία τοῦ Ἰσραήλ ἀπό τή Βαβυλώνα και φθάνει στό σκοπό της με τή σωτηρία ἐν Χριστῷ, ἡ ὁποία με τή σειρά της θεμελιώνει τήν ἐπιμέρους ἱστορία τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας πού και πάλι ἀναφέρεται σέ ὀλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα. Μέ τήν ἐκλογή τοῦ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος ἐπιδεικνύει ἀπόλυτη πίστη και ὑπακοή στοῦ θεῖο θέλημα, ὁ Θεός κάνει μιὰ νέα ἀρχή. Ἀπό τόν ἄνθρωπο αὐτό θά προέλθει ἕνας νέος λαός, ὁ ὁποῖος θα καταστεῖ φορέας της θείας εὐλογίας προς ὅλους τους λαούς της γῆς με σκοπό τήν τελική πλήρη ἀποκατάσταση των σχέσεων Θεοῦ και ἀνθρώπου. Σημεῖο της ἐπέμβασης του Θεοῦ για τή δημιουργία του λαοῦ αὐτοῦ ἀποτελεῖ τό γεγονός ὅτι ὁ Ἀβραάμ και ἡ γυναίκα του Σάρρα ἀποκτοῦν στα βαθειά τους γεράματα και ἀντίθετα προς κάθε φυσικό κανόνα, τόν μοναχογιό τους Ἰσαάκ. Ἀλλά και ἡ συνέχεια της ἱστορίας δείχνει καθαρά τή συνεχή ἐπέμβαση και φροντίδα του Θεοῦ προς υπέρβαση των ἀρνητικῶν για τήν πραγματοποίηση των σχεδίων του καταστάσεων.

Ο Ισαάκ οδηγείται στο θυσιαστήριο αλλά σώζεται, ο Ιακώβ αυτοεξορίζεται στη Χαρράν αλλά επιστρέφει, ο Ιωσήφ πωλείται ως δούλος στην Αίγυπτο, αλλά ανέρχεται σε ανώτατο αξίωμα και σώζει τα αδέλφια και τον πατέρα του.

Παρ' όλο που το βιβλίο αφηγείται ιστορίες ανθρώπων, πραγματικός πρωταγωνιστής από την αρχή μέχρι το τέλος του είναι ο ίδιος ο Θεός, ο οποίος δημιουργεί τον κόσμο και επεμβαίνει δημιουργικά στην ιστορία του.

κκ.	12,1-25,18:	Η ιστορία του Αβραάμ
	25,19-35,29:	Η ιστορία του Ισαάκ και του Ιακώβ
	36,1-43:	Οι απόγονοι του Ησαύ
	37,1-45,28:	Η ιστορία του Ιωσήφ και των αδελφών του
	46,1-50,26:	Η εγκατάσταση του Ιακώβ και των γιών του στην Αίγυπτο.

Μετονομασίες (αλλαγή του ονόματος -ανάληψη αποστολής)

Αβραμ ---→ Αβραάμ

Σάρα ---→ Σάρρα

Ιακώβ ---→ Ισραήλ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΣ ΙΣΡΑΗΛ

Πατέρας γιοί σύζυγοι παιδιά

Θάρα πατέρα του Αβραμ

I-1ος Πατρ ----> Αβραμ + Σάρα

I Αβραάμ + Σάρα (1η σύζ.) ==> Ισαάκ

(απόγονος I + Άγαρ (δούλη) ==> Ισμαήλ

του Σήμ I + Χεττούρα (2η σύζ.) ==> Ζεμράν

205 ετών) I Ιεζάν Μαδάν Μαδιάμ Ιεσβέκ Σωκέ

I

I -----> Ναχώρ + Μελχά => Βεθουήλ ==> η Ρεβέκκα, ο Λάβαν

I -----> Αρράν + ανώνυμος σύζυγος ==> ο Λώτ, η Μελχά, η Ιεσχά

2ος Πατρ. Ισαάκ + Ρεβέκκα ==> Ησαυ + Ιουδίν (Χετταία)

+ Βασεμμάθ (Χετταία)

+ Μαελεθ (Ισμαηλ)

==> Ιακώβ

3ος Πατρ. Ιακώβ + Λεία (1η σύζυγος) ==>

Ρουβήν (μετον. Συμεών Ισραήλ)

Λευί

Ιούδας (Ηρ+Θάμαρ Αυνάν

Σηλώμ)

Ισάχαρ

Ζαβουλών και η Δείνα

+ Ζελφά (παιδίσκη της Λείας) ==> Γαδ

Ασήρ

+ Βάαλ ή Βάλλη ==>

Δαν

(παιδίσκη της Ραχήλ)

Νεφθαλί

+ Ραχήλ (2η σύζυγος) ==>

Ιωσήφ

Βενιαμίν

διάδοχος Πατρ. Ιωσήφ + Ασθενέθ (κόρη ιερέα Πετεφορή) ==> Μανασσή και Έφραϊμ

Προτυπώσεις στο βιβλίο της Γενέσεως

Αδάμ	---->	Χριστός, νέος Αδάμ
Ύπνωση Αδάμ	---->	δημιουργία Εκκλησίας
Εύα:	---->	Θεοτόκος, νέα Εύα
Παράδεισος:	---->	Βάπτισμα
Κατακλυσμός:	---->	Βάπτισμα και εσχάτη κρίση
Κιβωτός:	---->	Εκκλησία
Αβραάμ:	---->	υπόδειγμα πίστης
Θυσία Ισαάκ:	---->	πάθος, θυσία Κυρίου
Γάμος Ισαάκ και Ρεβέκκας:	---->	Ο Ιησούς και η Εκκλησία

ΕΞΟΔΟΣ

Το δεύτερο βιβλίο της Π.Δ. φέρει στην ελληνική μετάφραση των Εβδομήκοντα (Ο') τον τίτλο “Έξοδος” από το κεντρικό θέμα του, την έξοδο των Ισραηλιτών από την Αίγυπτο, ενώ στην Ιουδαϊκή (Εβραϊκή) Βίβλο το βιβλίο παίρνει την ονομασία του από τις πρώτες λέξεις του κειμένου του “Βεέλε σεμοθ” = Αυτά (είναι) τα ονόματα.

Κεφάλαια: 40. Χωρίζονται σε 4μέρη:

Τό πρώτο μέρος (κκ. 1,1-15,21) αναφέρεται στην απελευθέρωση των Ισραηλιτών από τη δουλεία της Αιγύπτου, στη γέννηση και την πρώτη φάση της ζωής του Μωσή. Επίσης στην αντιπαράθεση του Μωσή και του αδελφού του Ααρών με τον Φαραώ, στις δέκα πληγές του Φαραώ, και τον εορτασμό του Πάσχα και την έξοδο από την Αίγυπτο. Εδώ θα συναντήσουμε στο όρος Χωρήβ την Φλεγόμενη και μη καιομένη βάτο, την καθιέρωση της εορτής του Ιουδαϊκού Πάσχα με τα πικρά χόρτα, τον αμνό και το βάψιμο των θυρών με το αίμα του.

Το δεύτερο μέρος (κκ. 15,22-18,27) αναφέρεται στην πορεία τους προς το όρος Σινά και την καθημερινή φροντίδα του Θεού προς τον λαό του με την μετατροπή του πικρού ύδατος σε γλυκό και η καθημερινή προσφορά των ορτυκιών και του μάννα. Όμως εδώ θα συναντήσουμε και την κατασκευή και την λατρεία του χρυσού μόσχου από τον λαό και τον Ααρών. Ο Θεός ζητά από τον Μωϋσή να το καταστρέψει ως βδέλυγμα και δημιούργημα απιστίας και αμαρτίας του λαού προς τον Θεό τους.

Το τρίτο μέρος (κκ. 19,1-24,18) αναφέρεται στη συνθήκη (διαθήκη) που ο Θεός σύναψε μαζί τους εκεί. Σ' αυτή τη διαθήκη του Θεού ο Θεός επιλέγει τον άνθρωπο και τον λαό ως άτομο και ομάδα, όμως ο λαός θα πρέπει να ανταποκριθεί ως ομάδα και όχι ως άτομο.

Το τέταρτο μέρος (κκ. 25,1-40,38) αναφέρεται στην οργάνωση της λατρείας τους που τους καθορίζει την ηθική, κοινωνική και θρησκευτική ζωή. Εδώ θα βρούμε πληροφορίες για την Σκηνή του Μαρτυρίου ή αλλιώς Σκηνή Συναντήσεως.

Προτυπώσεις στο βιβλίο της Εξόδου

Μέσα σ' αυτό το βιβλίο θα βρούμε την 1η διάβαση. Οι Ισραηλίτες με αρχηγό τους τον Μωυσή φεύγουν από τη δουλεία της Αιγύπτου και περνούν την Ερυθρά Θάλασσα για να πάνε στη γή της Επαγγελίας, στη γή Χαναάν και στην ελευθερία. Αυτό το πέρασμα εορτάζουν στο Ιουδαϊκό τους Πάσχα, το πέρασμα από την αμαρτία στη σωτηρία. Αυτή η διάβαση προτυπώνει το χριστιανικό Πάσχα και το βάπτισμα που είναι η εισαγωγή στην Εκκλησία.

Τα ορτύκια, το μάννα και το ύδωρ στο όρος Χωρήβ προτυπώνει το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας, το σώμα και το αίμα του Χριστού.

Ο αμνός που θυσίασαν το Πάσχα προτυπώνει τον Χριστό που θυσιάστηκε, ο πάσχω δούλος και αναστημένος Κύριος.

Ο Μωυσής προτυπώνει τον Ιησού Χριστό ως νέο Μωυσή

Η Φλεγόμενη και μή καιομένη βάτος προτυπώνει την Αειπαρθενία της Θεοτόκου και το Πανάγιο Φώς.

Ο Δεκάλογος (οι 10 εντολές) της Π.Δ. προτυπώνει τον νόμο της αγάπης της Κ.Δ.

Η Σκηνή του Μαρτυρίου ή Σκηνή της Συναντήσεως είναι η Κιβωτός των εντολών ή της διαθήκης γίνεται ο ορατός θρόνος του Θεού τον οποίο οι Ισραηλίτες μπορούν να στηρίξουν την αποκλειστική μονοθεΐα

ΛΕΥΙΤΙΚΟΝ

Το τρίτο βιβλίο της Π.Δ. φέρει στην ελληνική μετάφραση των Εβδομήκοντα (Ο') τον τίτλο **“Λευιτικόν”** επειδή στο μεγαλύτερο μέρος του περιέχει τελετουργικές διατάξεις, την ευθύνη της τήρησής τους είχε το ιερατείο που προερχόταν από τη φυλή Λευί, ενώ στην Ιουδαϊκή (Εβραϊκή) Βίβλο το βιβλίο παίρνει την ονομασία του από τις πρώτες λέξεις του κειμένου του **“Βαγικρά” = Και εκάλεσε.**

Κεφάλαια: 27. Χωρίζονται σε 6 μέρη:

Τό πρώτο μέρος (κκ. 1-7) περιέχει θυσιαστικά τυπικά.

Το δεύτερο μέρος (κκ. 8-10) περιέχει καθιέρωση του Ιερατείου

Το τρίτο μέρος (κκ. 11-15) περιέχει διατάξεις καθαρότητας

Το τέταρτο μέρος (κ.16) αναφέρεται στην Ημέρα του Εξιλασμού

Το πέμπτο μέρος (κκ. 17-26) περιέχει τον **“Νόμο της Αγιότητας”** για τή ζωή και τη λατρεία) και

Το έκτο μέρος (κ. 27) περιέχει διατάξεις για την εξαγορά των αφιερωμάτων προς τον Θεό.

Το περιεχόμενο του βιβλίου του Λευιτικού συνιστά **μιά συλλογή λεπτομερών θυσιαστικών τυπικών, καθώς και διατάξεων για τα καθήκοντα του ιερατείου.** Αν και για το σύγχρονο άνθρωπο τα περίπλοκα τελετουργικά φαίνονται ξένα ή ακόμη και βάρβαρα, όμως για τους ανθρώπους της εποχής είχαν μεγάλη σημασία, γιατί προσέφεραν τη δυνατότητα αποκατάστασης των σχέσεων που διαταράσσονταν με την αμαρτία. Η σφαγή του ζώου από τη μιά μεριά εκφράζει το μή αναστρέψιμο χαρακτήρα της βλάβης που προκλήθηκε με την αμαρτία, καθώς πάντα παραμένει ένας πόνος και η αποκατάσταση δεν μπορεί να είναι πλήρης· από τήν άλλη μεριά δηλώνει την ετοιμότητα του ανθρώπου να κάνει μια νέα αρχή, προσφέροντας κάτι από την περιουσία του, χάνοντας δηλαδή ένα μέρος από τη δύναμή του, η κατάχρηση της οποίας συνιστά αμαρτία. Το βιβλίο περιέχει **επίσης διατάξεις για τον λαό** προκειμένου να αποκτήσει τήν “καθαρότητα” που ήταν απαραίτητη και σημαντική για τη συμμετοχή του στη λατρεία του Θεού. Θα συναντήσουμε διατάξεις που αναφέρονται απλοί κανόνες υγιεινής και διατροφής, νόμους που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά των ανθρώπων απέναντι στους συνανθρώπους τους. **Ο στόχος τους** δέν είναι μόνον πρακτικός, αλλά θέλουν **να βοηθήσουν τον λαό του Θεού να αποφύγει την πτώση του στην ειδωλολατρεία.**

Η ένταξη των τελετουργικών διατάξεων στο ιστορικό πλαίσιο των γεγονότων της εξόδου και της ερήμου έχει ιδιαίτερη θεολογική σημασία. Ο Ισραήλ δεν γνωρίζει το Θεό μέσα από μυθικές αφηγήσεις ή φιλοσοφικές αναζητήσεις, αλλά μέσα από την εμπειρία των θείων ενεργειών στην ιστορία του. Οι Ισραηλίτες δεν καλούνται να λατρεύουν το Θεό για κάποια μυθικά κατορθώματά του στο αρχέγονο παρελθόν, αλλά για συγκεκριμένες επεμβάσεις του μέσα στην πρόσφατη ιστορία τους. Έτσι, με τη στερεότυπη επανάληψη της φράσης “Εγώ είμαι ο Κύριος” μετά από κάθε εντολή, ο Θεός δεν εμφανίζεται σαν τυραννικός δυνάστης, η ακρόαση του ονόματος του οποίου προκαλεί τρόμο στους υπηκόους του και υπαγορεύει υποταγή, αλλά ως στοργικός πατέρας που ζητάει από τους ανθρώπους μια ανάλογη με τη δική του συμπεριφορά. Αν και για το χριστιανικό κόσμο το σύνολο σχεδόν των θυσιαστικών διατάξεων του Λευιτικού αποτελεί μόνον τύπο της τέλει και μοναδικής θυσίας του Ιησού Χριστού (πρβλ. Εβρ. 7-10), η βασική αρχή του βιβλίου: “ἅγιοι ἔσεσθε...” (νά είστε ἅγιοι, γιατί εγώ, ο Κύριος ο Θεός σας, είμαι ἅγιος” (Νόμος Ἀγιότητας) (Λευιτ. 19,2) διατηρεί την ισχύ της αιώνια.

Το βιβλίο του Λευιτικού θεωρείται ως προεισαγωγή στην λατρεία της Εκκλησίας, γιατί μέσα σ’ αυτό θεσπίζονται η εορτή του Πάσχα και η εορτή της Πεντηκοστής, όλες οι θυσίες αιματηρές και αναίμακτες και με τον Νόμο της Ἀγιότητας προσφέρει διατάξεις που αφορούν την καθαρή λατρεία και την αγάπη για προσφορά και με τίς ποινές που θεσπίζει κατά της βλασφημίας στηλιτεύει την τυπολατρία καί στεγνή τήρηση των εντολών.

Προτυπώσεις στο βιβλίο του Λευιτικού:

α. Η εορτή του Πάσχα των Ιουδαίων προτυπώνει τό λυτρωτικό πέρασμα του λαού από την αμαρτία στην σωτηρία και είναι προτύπωση της Ανάστασης και της Λύτρωσης που έφερε ο Ιησούς Χριστός στην Καινή Διαθήκη με τή μοναδική και τέλεια θυσία Του.

β. Η εορτή του Πεντηκοστής με τη δωρεά του Νόμου στο Σινά προτυπώνει τη δωρεά του Αγίου Πνεύματος κατά την ημέρα της Πεντηκοστής

γ. Η επτάφωτος λυχνία προτυπώνει τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος κατά το Χρίσμα

δ. Οι άρτοι της προθέσεως και η προσφορά της δεκάτης (δηλ. Το 1/10 των εισοδημάτων τους στον Θεό), καθώς και οι διατάξεις για αγρανάπαυση στο Σαββατιαίο Έτος (7ο έτος) και την ελευθερία των δούλων κατά τό Ιωβηλαίο Έτος (50ο έτος) έχουν παιδαγωγικό χαρακτήρα που οδηγούν βαθμιαία στη μετάβαση προς την πνευματική λατρεία και την ακριβέστερη ιδέα περί της ηθικής καθαρότητας και την τήρησή της από τους ανθρώπους που συμμετείχαν όπως και του ιερατείου, το οποίο θεωρείτο ως φύλακας του μωσαϊκού νόμου και της πίστης.

ΑΡΙΘΜΟΙ

Το τέταρτο βιβλίο της Π.Δ. φέρει στην ελληνική μετάφραση των Εβδομήκοντα (Ο') τον τίτλο **“Αριθμοί”** επειδή τα τέσσερα πρώτα κεφάλαιά του αναφέρονται σε μία απογραφή του ισραηλιτικού λαού κατά την αναχώρησή του από τό όρος Σινά, όπως και για μία δεύτερη που αναφέρεται στο κεφ. 26 πριν εισέλθουν στη γη της Χαναάν. Στην Ιουδαϊκή (Εβραϊκή) Βίβλο το βιβλίο παίρνει την ονομασία του από τις πρώτες λέξεις του κειμένου του **“Μπεμιδμπάρ”** = *Στην έρημο/ και έλάλησεν*.

Κεφάλαια: 36. Αναλυτικά:

Τό πρώτο μέρος (κκ. 1-4) αναφέρεται στην απογραφή του λαού

Το δεύτερο μέρος (κκ. 5-6) περιέχει νόμους και διατάξεις

Το τρίτο μέρος (κ. 7) περιέχει τις προσφορές των αρχηγών των φυλών

Το τέταρτο μέρος (κ.8) αναφέρεται στις οδηγίες για τους Λευίτες.

Το πέμπτο μέρος (κκ. 9-10) αναφέρεται στον εορτασμό του Πάσχα και στην αναχώρησή τους για την γη Χαναάν

Το έκτο μέρος (κκ. 11-14) αναφέρεται στην πορεία τους από το Σινά μέχρι τα νότια όρια της Χαναάν.

Το έβδομο μέρος (κκ. 15-19) αναφέρεται σε θυσιαστικές διατάξεις και σε καθήκοντα και δικαιώματα των Λευιτών. πορεία τους από το Σινά μέχρι τα νότια όρια της Χαναάν.

Το όγδοο μέρος (κκ. 20-25) αναφέρεται στην πορεία τους από τη Κάδης μέχρι τα ανατολικά όρια της Χαναάν.

Στα επόμενα κεφάλαια (κκ. 27-36) ακολουθεί νέα απογραφή του λαού, πρόσθετες οδηγίες και διατάξεις, η κατάκτηση και διανομή της χώρας ανατολικά του Ιορδάνη, η ανασκόπηση της πορείας από την Αίγυπτο μέχρι τη Μωάβ και τελικές οδηγίες πριν από την είσοδο στη Χαναάν.

Το περιεχόμενο του βιβλίου καλύπτει μια περίοδο 40 ετών, κατά τη διάρκεια των οποίων ο λαός του Θεού περιπλανιέται στην έρημο. Στην αφήγηση, που συνεχίζει την ιστορία από το τέλος του βιβλίου της Εξόδου, εντάσσονται και διατάξεις τελετουργικού και ηθικού χαρακτήρα, που συμπληρώνουν τη νομοθεσία του Σινά ή προετοιμάζουν την εγκατάσταση στη γή Χαναάν.

Μετά την αναχώρηση από την περιοχή του όρους Σινά οι Ισραηλίτες πορεύονται μέσα από την έρημο προς τα νότια σύνορα της “γης της επαγγελίας”. Όταν όμως πληροφορούνται από τους κατασκόπους τους για την οχύρωση των πόλεων και τη δύναμη των κατοίκων της χώρας, χάνουν το θάρρος τους και την εμπιστοσύνη τους στη θεία βοήθεια. Μιά προσπάθεια, μάλιστα μερίδας του λαού να εισβάλει στη χώρα από το νότο βασισμένη στις δικές της δυνάμεις και ενάντια στη θέληση του Θεού, καταλήγει σε αποτυχία. Αυτή η έλλειψη πίστης στο Θεό έχει ως συνέπεια την παράταση της παραμονής των Ισραηλιτών για μια γενιά στην έρημο εκτός των ορίων της Χαναάν. Οι περιπλανήσεις και οι ταλαιπωρίες της ερήμου αποθαρρύνουν συχνά τους Ισραηλίτες και

προκαλούν διαμαρτυρίες που φτάνουν μέχρι την αμφισβήτηση της αυθεντίας των ηγετών τους. Ωστόσο, ο Θεός δεν εγκαταλείπει το λαό του και τον οδηγεί τελικά παρ' όλα τα εμπόδια και τις αντιξοότητες στα ανατολικά όρια της Χαναάν.

Η σύνθεση των μεμονωμένων επεισοδίων της ερήμου σε μια ενιαία αφήγηση σύμφωνα με την οποία οι Ισραηλίτες, αν και φτάνουν στα όρια της Χαναάν, αναγκάζονται να παραμείνουν στην έρημο, επειδή χάνουν την εμπιστοσύνη τους στη δύναμη του Θεού, εξυπηρετεί το βασικό στόχο του έργου: **Όπως η έξοδος από την Αίγυπτο, έτσι και η είσοδος στη Χαναάν δεν θα είναι επίτευγμα της δύναμης και της γενναιότητας των Ισραηλιτών, αλλά συνέπεια της πίστης τους στο Θεό, ο οποίος ενεργεί το λαό του.**

Ιδιαίτερη προσοχή στα γεγονότα:

1. στη ράβδο του Ααρών που βγάζει βλαστούς (Αριθμ. 17,1)
2. στο ύδωρ που αναβλύζει από τό χτύπημα της ράβδου του Μωϋσή στον βράχο (Αριθμ. 20,1 κ. εξ.) όμως το διπλό χτύπημα είναι δείγμα απιστίας του Μωυσή και του κοστίζει να δει από μακριά τη γη Χαναάν χωρίς όμως να φτάσει ποτέ.
3. η δημιουργία του χάλκινου όφεως ως ανάμνηση της θεϊκής βοήθειας και σωτηρίας και προτύπωση του σημείου του Σταυρού (Αριθμ. 21,1)
4. η προφητεία του Βαλαάμ στον βασιλιά Βαλάκ, ένας ειδωλολάτρης μάντης προφητεύει τον ερχομό του Μεσσία (Αριθμ. 24,15-24)
5. οι θυσίες προσφέρονται ως ενιαίο εθνικό σύνολο των 12 φυλών και όχι κάθε φυλή ιδιαίτερη θυσία.

Το βιβλίο αναφέρεται σε ιστορικά γεγονότα που καλύπτουν από το θάνατο του Ιωσήφ έως τό 1ο έτος της Εξόδου. Η αλλαγή της πολιτικής κατάστασης με την άνοδο του Ραμσή Β' (1290-1224 π.Χ.) στο θρόνο της Αιγύπτου όπου ήταν εγκαταστημένοι οι απόγονοι του Ιακώβ (Ισραήλ) είχε οδυνηρές γι' αυτούς συνέπειες, καθώς μετατράπηκαν σε δούλους των Αιγυπτίων. Από τη δεινή θέση τους τούς απάλλαξε ο Μωϋσής, ο οποίος τους οδήγησε έξω από την Αίγυπτο στην έρημο του Σινά. Εκεί, μέσα από μια μεγαλειώδη θεοφάνεια, ο Θεός συνήψε συνθήκη (διαθήκη) με το λαό του και του έδωσε τους νόμους του, που θα ρυθμίζουν την ηθική, κοινωνική και θρησκευτική ζωή του. Τόσο η έξοδος από την Αίγυπτο όσο και τα γεγονότα που ακολούθησαν κατανοήθηκαν από τους Ισραηλίτες ως συνέπεια της σωτηριώδους επεμβάσεως του Θεού. Με τη διαθήκη που συνομολογείται στο Σινά καθορίζεται η ειδική σχέση με την οποία συνδέεται ο Θεός με τον λαό του. Ο Θεός εξέλεξε τον Ισραήλ ως λαό του, ως δική του "περιουσία", τον απελευθέρωσε από την αιγυπτιακή σκλαβιά, τον προστάτευσε κατά την πορεία του στην έρημο και θα του χαρίσει χώρα. Ο Ισραήλ από τήν πλευρά του οφείλει να ανταποκριθεί στα όσα έκανε ο Θεός γι' αυτόν με μιά ανάλογη συμπεριφορά, η οποία καθορίζεται από το "νόμο της διαθήκης" (το γνωστότερο τμήμα του αποτελεί ο Δεκάλογος [10 εντολές] (κ. 20,1-17) και ανάλογη προσφορά λατρείας στο Θεό. Η σχέση αυτή δεν είναι βέβαια αδιατάρακτη. Οι Ισραηλίτες αθετούν από την πρώτη στιγμή τους όρους της διαθήκης (λατρεία χρυσού μόσχου) ο Θεός όμως παραμένει πιστός σ' αυτήν, τους συγχωρεί και την ανανεώνει.

ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΝ

Το πέμπτο βιβλίο της Π.Δ. φέρει στην ελληνική μετάφραση των Εβδομήκοντα (Ο') τον τίτλο **“Δευτερονόμιο”** (=δεύτερος νόμος), ο οποίος δικαιώνεται πλήρως από το περιεχόμενο του έργου επειδή το μεγαλύτερο μέρος του περιέχει επανάληψη της νομοθεσίας που παρατίθεται στο βιβλίο της Εξόδου με ορισμένες συμπληρώσεις και προσαρμογές στις νέες συνθήκες ζωής μετά την εγκατάσταση των Ισραηλιτών στη Χαναάν. Στην Ιουδαϊκή (Εβραϊκή) Βίβλο το βιβλίο παίρνει την ονομασία του από τις πρώτες λέξεις του κειμένου του **“Ελεχαντεβαρίμ”** = *Αυτοί είναι οι λόγοι*

Κεφάλαια: 34. Αναλυτικά:

Τό πρώτο μέρος (κκ. 1,1-4,43) αναφέρεται στον πρώτο λόγο του Μωϋσή

Το δεύτερο μέρος (κκ.4,44-28,68) αναφέρεται στον δεύτερο λόγο του Μωϋσή με την επαναληψη του Δεκαλόγου.

Το τρίτο μέρος (κ. 28,69-30,20) αναφέρεται στον τρίτο λόγο του Μωϋσή και δίνει προτροπές για πιστότητα στη διαθήκη και στο νόμο

Το τέταρτο μέρος (κ.31,1-34,12) αναφέρεται στις τελευταίες οδηγίες του Μωϋσή και στον θάνατό του και στην τελευταία ωδή του ως το κύκνειο άσμα του.

Πρόκειται για έναν απολογισμό των περιπετειών της ερήμου και μιά διασάφηση της νομοθεσίας του Σινά, που γίνεται με την μορφή τριών λόγων τους οποίους εκφωνεί ο Μωϋσής λίγο πριν το θάνατό του. Οι αρχές του Δευτερονομίου επηρέασαν τη θρησκευτική μεταρρύθμιση του βασιλιά Ιωσία (639-609 π.Χ.), όταν, σύμφωνα με τη βιβλική διήγηση κατά τη διάρκεια επισκευαστικών εργασιών στο Ναό της Ιερουσαλήμ ανακαλύφθηκε ένα βιβλίο του νόμου, που κατά πάσα πιθανότητα ταυτιζόταν με τον πυρήνα του παρόντος έργου.

Κεντρική θέμα του Δευτερονομίου αποτελεί ο **τονισμός της μοναδικότητας του Θεού**, από την οποία απορρέει η διδασκαλία για την ενότητα πίστης, λατρείας και ηθικής, καθώς και η υποχρέωση των Ισραηλιτών για πιστή τήρηση των διατάξεων του νόμου. Ο Θεός εξέλεξε από αγάπη και μόνον τον Ισραήλ ως λαό του και συνήψε μαζί του διαθήκη. Αλλά προϋπόθεση για την πιστότητα του Θεού στους όρους της διαθήκης είναι η πιστότητα του λαού στην τήρηση του νόμου τού ενός και μοναδικού Θεού, ο οποίος λατρεύεται σε ένα και μοναδικό ιερό.

Η διδασκαλία του Δευτερονομίου συνοψίζεται από την περικοπή 6,4-9 που συνιστά μέχρι και σήμερα τη βασική ομολογία πίστεως του Ισραήλ. Την εντολή της αγάπης προς τον Θεό που περιέχεται στην περικοπή (6,5) θα χαρακτηρίσει ο Ιησούς Χριστός ως την πρώτη και μεγαλύτερη εντολή (Ματθ. 22,37-38).

Στο Δευτερονόμιο βρίσκουμε για δεύτερη φορά : α) τον Δεκάλογο (Δευτ. 5,1-21) τον έχουμε ξαναβρεί στο βιβλίο της Εξόδου και β) την κατασκευή και λατρεία του Χρυσού μόσχου (Δευτ. 9,7) που ήδη έχουμε συναντήσει στο Βιβλίο της Εξόδου

Ο Θεός παρουσιάζεται μοναδικός, μέγας, δυνατός, φοβερός, δίκαιος, ευεργέτης των ανθρώπων, αγαπάει αλλά και τιμωρεί.

Τήρηση των εντολών του Θεού οδηγεί στη σωτηρία και στην ευημέρια
Ανυπακοή στο θέλημα του Θεού οδηγεί στην καταστροφή και στην τιμωρία του ανθρώπου. Θα εξαφανίσει τους κακούς, αλλά δεν θα εξαφανισθεί ο λαός, γιατί θα παραμείνει το ιερό λείμμα – το ευσεβές κατάλοιπον δηλαδή, όσοι παραμένουν πιστοί στο θέλημα του Θεού.

Εξατομίκευση της αμαρτίας και των ευθυνών *“έκαστος τῆ ἐαυτοῦ ἀμαρτία ἀποθανεῖται”* (Δευτ. 24,16). Δεν ισχύει εδώ αμαρτίες γονέων, ή το φταίξιμο των προγόνων.